

**ปัญหาการคบมิตรของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย
พุทธบูรณาการเข้ากับหลักธรรมในคัมภีร์มังคลัตถปิณี**

**PROBLEMS OF FRIENDLY RELATIONA AMONG CHILDREN AND YOUTH
IN THAI SOCIETY BUDDHISM INTEGRATES WITH THE PRINCIPLES
IN MANGALATTHADIPANI SCRIPTURE**

พระครูสุนทรเขมาภินันท์*

Phrakru Sunthonkhemapinan

พระใบฎีกาทวี อาจิณฺโณ (ทับทิมสุข)**

Phrabaidika Thawee Ajinno (Tubtimsuk)

บทคัดย่อ

ปัญหาเด็กและเยาวชนกับสังคมไทยปัจจุบัน นับวันจะเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น กลายเป็นปัญหาที่ดูเหมือนว่าไม่อาจจะแก้ไขได้ในอนาคตสาเหตุของการกระทำความผิดเกิดเนื่องมาจาก สภาพครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว สภาพสิ่งแวดล้อมในสังคม ความเจริญของเทคโนโลยีที่มีอิทธิพล ต่อการคบมิตรหรือคบเพื่อน ส่งผลให้เกิดการกระทำความผิดในรูปแบบต่างๆ เช่น ปัญหายาเสพติด การเล่นเกมออนไลน์ อาชญากรรม เป็นเรื่องสำคัญที่ทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการ แก้ปัญหาโดยบูรณาการประยุกต์เข้ากับหลักธรรมในคัมภีร์มังคลัตถปิณีทางพระพุทธศาสนาเช่น การไม่คบ คนพาล การคบบัณฑิต เพื่อส่งเสริมแก้ไขปัญหาดังกล่าวในสังคมยุคไทยแลนด์ 4.0 ต่อไป

คำสำคัญ: การคบมิตร, เด็กและเยาวชน, พุทธบูรณาการ, คัมภีร์มังคลัตถปิณี

ABSTRACT

Today children and the youth with Thai society problem will be more complex and serious problems. The problem seems that unlikely solve in the future. The offenses may cause to due to family's circumstances, family's relations, environmental conditions in society. The technological advancement that influences friendly relations, friends also have resulted in various forms of offenses such as drug abuse. Online crime plays an important role in all sectors of the world, and

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มจร. จันทบุรี.

** อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มจร. จันทบุรี.

involve in solving problems by integrating them into the principles of the Buddhist scriptures. Not to be bully to graduate student, to promote children and the youth problems of Thai society in 4.0 era.

Keywords: friendship, children and the youth, Integrated Buddhist, Mangalattadipani Iscripture

บทนำ

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรมและคุณธรรมของประชาชนโดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทย ที่จำนวนไม่น้อยได้หันห่างจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักที่พึงพาและยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่อดีต พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหลัก 1 ใน 3 สถาบันที่สำคัญของชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกแง่มุม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่องศาสนามีข้อความตอนหนึ่งว่า “คนเราต้องมีศาสนา คือความคิดหรือสิ่งที่คิดประจำใจ อันเป็นแนวทางปฏิบัติในใจประจำตัว และต้องมีการศึกษาคือความรู้ต่าง ๆ ทั้งในด้านจิตใจ ทั้งในด้านวัตถุเพื่อประกอบกับตัว เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ทั้งสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญและจะแยกจากกันไม่ได้” พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า พระพุทธศาสนาได้รับการจัดเป็นวิชาสำหรับเรียนรู้โดยสถานะหลัก 2 อย่างคือ ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ หรือเป็นแหล่งคำสอนจริยธรรม ของประชากรแทบทั้งหมดของประเทศ และในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านวัตถุและนามธรรมซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถี สังคม เป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้นับถือ และเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้มิได้นับถือ พระพุทธศาสนาจึงเป็นแบบแผนที่ช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมไทยมีระเบียบมาช้านาน¹

สภาพของสังคมในยุคสมัยปัจจุบัน นับเป็นสังคมที่มีความเจริญแบบโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะความเจริญในรูปแบบหรือด้านถาวรวัตถุ เกี่ยวกับเทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์สมัยใหม่ การติดต่อสื่อสาร โทรคมนาคมและสื่อไอทีด้านคอมพิวเตอร์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วจึงทำให้เกิดภาวะวิกฤตและปัญหาตามมาอย่างมากมาย เช่น ปัญหาวิกฤติวัฒนธรรม และวิกฤติทางสังคมทำให้ประชาชนและเยาวชนได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นปัญหาความเสื่อมถอยของเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ค่านิยม ความเป็นไทย และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่อันดี เพราะหลายสิบปีที่ผ่านมาเราปล่อยให้กระบวนการศึกษาของชาติเป็นไปตามบุญตามกรรม จนสร้างความสั่นคลอนให้กับสถาบันต่าง ๆ ของชาติในทุกๆ ด้าน แต่ถ้ามองกันให้ลึกซึ้งถึงที่มาของปัญหาซึ่งมักจะเกิดมาจากคน คนคือวิกฤตของสังคม ซึ่งจะต้องเริ่มต้นด้วยการปฏิรูปการศึกษาด้านคนเสียใหม่ คือ ให้มีคุณภาพ มีภูมิปัญญา และคุณธรรมในตัวเอง

การที่จะทำให้เยาวชนสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น สื่อธรรมะเองก็ต้องปรับตัวให้ทันยุคสมัย การปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควรดำเนินการในขณะที่บุคคลมีอายุน้อย เพราะเป็นวัยที่ยังไม่มีภาระ ไม่มีเรื่องที่ต้องคิดมากจึงสามารถซึมซับเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวคิดได้หากใช้วิธีที่เหมาะสม ในทุกศาสนาการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นวิธีการที่ส่งผลต่อความเชื่อ

¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรมมณี, 2539), หน้า 5.

และการปฏิบัติทางศาสนามากที่สุดการอบรมเลี้ยงดูต้องใช้สื่อหนึ่งในสื่อที่ใช้ประกอบกับการปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาคือหนังสือ หนังสือจึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระพรหมญาณวโรส ทรงอธิบายไว้ว่าประชาชนจะเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนได้ 3 ทาง คือ ด้วยการฟังธรรมเทศนา ด้วยการสนทนาธรรม และด้วยการได้อ่านหนังสือที่เป็นคำสั่งสอน ซึ่งการอ่านหนังสือนั้นดีกว่าการฟังธรรมเทศนา เพราะมีเวลาที่จะคิดตรึกตรองได้ตามความพอใจและกลับมาดูทบทวนได้อีกหากลืม ทั้งนี้ความยินดีในธรรมของคนต่างกัน บางคนยินดีในธรรมที่ลึกซึ้ง บางคนยินดีในธรรมที่ไม่ลึกซึ้ง หนังสือพุทธศาสนาจึงควรมีหลากหลายตามอัธยาศัยของคนที่แตกต่างกัน หลายประเภท รวมถึงมีกลยุทธ์ในการเข้าถึงหรือสร้างนวัตกรรมในการสื่อสารเป็นต้น

สังคมโลก คือ สิ่งแวดล้อมขนาดใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนในด้านสื่อ

ท่านพุทธทาส ได้กล่าวไว้ว่า “ศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ”² เป็นคำกล่าวที่สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยทางศีลธรรมในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสื่อมถอยทางด้านความประพฤติจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ที่มีอยู่ให้เห็นอย่างดาษดื่นในสังคมปัจจุบัน เด็กและเยาวชนนั้นถือเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติเนื่องจากประชากรของประเทศจะเป็นเด็กและเยาวชนเสียส่วนใหญ่ และการพัฒนาประเทศจะขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนเหล่านี้ หากสามารถแก้ไขปรับปรุงเด็กและเยาวชนให้ดีเสียตั้งแต่วันนี้ ในอนาคตประเทศชาติก็จะมีผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพ อยู่ในศีลธรรมเคารพต่อกฎเกณฑ์หรือกฎหมายของสังคม มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพสุจริตรู้จักเสียสละผลประโยชน์ต่อส่วนรวม สังคมและประเทศชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ที่ถือว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่เด็กนักเรียนทุกคนจะต้องมี และถือว่าเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเพื่อให้มีจิตสาธารณะ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และมีความเคารพสถาบัน ควบคู่ไปด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียน รวมถึงโรงเรียนและครูต้องช่วยกันสังเกตพฤติกรรมของเด็กนักเรียนด้วยตลอดถึงปรากฏนโยบายการศึกษาของชาติ ซึ่งดูเหมือนกับว่า เรื่องของคุณธรรมจริยธรรมนั้น เป็นเรื่องที่ผู้มีอำนาจในการจัดการศึกษาให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งแต่ในทางกลับกัน ปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมยังคงปรากฏให้อยู่ตลอดเวลาและเหมือนจะรุนแรงขึ้นตามลำดับ เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเด็กอาชีวศึกษา หรือแม้แต่ปัญหาการตบตีกันของเด็กนักเรียนหญิงในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นที่น่าหนักใจเป็นอย่างมาก ยิ่งในช่วงเดือนที่ผ่านมา เป็นข่าวทางสื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ติดๆ กันในหลายกรณี ซึ่งยังไม่รู้ว่าจะหาทางออกและแนวทางแก้ไขกันได้อย่างไร เพราะรู้สึกว่ายานี้ได้หยั่งรากลงลึกเป็นปัญหาที่ไม่รู้จักจบสิ้น ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ท้าทายการแก้ปัญหาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าจะหาทางออกที่ลงตัวอย่างไร ระหว่างประเพณีวัฒนธรรมการรักษาวลสงวนตัว ที่หลายคนเห็นว่าล้าสมัย คร่ำครึกับการเปิดเสรีทางความรักของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน รวมถึงปัญหาที่ตามจากปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนซึ่งมีอยู่อย่างมากมาย

นอกจากนี้ปัญหาการติดเกมส์ ก็เป็นปัญหาที่สำคัญมากในยุคปัจจุบัน เป็นปัญหาที่ดึงเยาวชนออกจากการศึกษา ออกจากคุณธรรมจริยธรรม เด็กและเยาวชนบางคนใช้เวลาอยู่ในร้านเกมส์มากกว่าอยู่โรงเรียน

²พุทธทาสภิกขุ, “บรมธรรมกับการศึกษาของโลกปัจจุบัน”, ในวิถีการเรียนรู้ของคนไทย : ประมวลสาระจากการประชุมและรวมข้อเขียนจากนักคิด, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการวิถีการเรียนรู้ของคนไทย, 2546), หน้า33-39.

และอยู่บ้าน สิ่งที่มาคือการสะสมความรุนแรงจากการเล่นเกมส์ ที่นำไปสู่การแสดงออกด้วยความรุนแรงของเด็กและเยาวชน เช่น การทำร้ายคนขับแท็กซี่เพื่อชิงทรัพย์โดยเลียนแบบมาจากเกมส์ นิยายที่เอาแต่ชนะ ไม่รู้จักการแพ้ หรือให้อภัย ปัญหาที่กล่าวมานี้ยังส่งผลถึงปัญหาการไม่สนใจในการศึกษาเล่าเรียน ที่ดูได้จากผลการเรียนโดยรวมทั้งประเทศของเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นวิชาภาษาอังกฤษ ที่ต่ำทุกทักษะการฟัง การอ่าน การพูด การเขียนวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เป็นต้น ซึ่งดูเหมือนว่า นับวันปัญหาเหล่านี้ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนในสังคมที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องเด็กและเยาวชน ดูแลเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ทั้งในระบบราชการและองค์กรภาคเอกชน น่าจะทบทวนการทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ผ่านมาว่ามีความสำเร็จหรือล้มเหลวประการใด เป็นสิ่งที่น่าคิด ทั้งๆที่เรามีนโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีกิจกรรมมากมายที่เกี่ยวกับส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

ความสำคัญและความจำเป็นในการคบมิตรของเด็กและเยาวชน

ตามนัยยะแห่งมงคล 38 ประการที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสสอนให้เว้นจากการเสพการคบหากับคนพาลว่าเป็นมงคลสูงสุดเป็นปฐมบทตามความแห่งมงคลสูตรที่ทรงแสดงไว้ การคบมิตรหรือคบเพื่อน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากต่อเด็กและเยาวชนในโครงสร้างของระบบสังคมพื้นฐาน เด็กๆ จะเริ่มต้นการเรียนรู้จักสังคมตั้งแต่ในระดับครอบครัว โดยมีพ่อแม่คอยเป็นที่เลี้ยงคอยให้คำชี้แนะนำพาร่ำสอนให้แยกแยะเรียนรู้จักวัฒนธรรม ประเพณี ความกตัญญูรู้คุณต่อบุคคลที่กระทำดีต่อเรา สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันแรกที่จะช่วยเหลือหล่อหลอมคุณธรรมให้กับเด็กและเยาวชน ถ้าครอบครัวให้ความอบอุ่นแก่ลูกหลานดี เด็กๆ ก็จะกลายเป็นเยาวชนที่มี แต่ถ้าวางกันข้ามพ่อแม่กับละเลยไม่สนใจหรือไม่ใช้เวลาให้กับลูกๆ ก็จะทำให้เกิดปัญหาได้ นอกจากนั้นสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน ก็มีบทบาทในฐานะสถาบันที่ 2 ที่เด็กและเยาวชนได้รู้จักโลกภายนอก ได้รู้จักครู ได้รู้จักเพื่อน ได้เรียนรู้จักกัน ซึ่งแน่นอนว่าในบรรดาเด็กๆทั้งหลาย ก็ย่อมต้องมีทั้งคนดีและคนไม่ดีละเล้ากัน การคบมิตรหรือการคบเพื่อน ถ้าระบบสังคมพื้นฐานคือครอบครัวไม่ดี ก็จะส่งผลให้การคบเพื่อนที่โรงเรียนไม่ดีตามไปด้วย

ทัศนคติในการคบมิตรของวัยรุ่น

ทัศนคติหมายถึงจิตลักษณะประเภทหนึ่งของมนุษย์มีองค์ประกอบ3ประการ คือ องค์ประกอบด้านการรู้คิดเชิงปริมาณค่าเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทำนองประโยชน์หรือโทษองค์ประกอบด้านความรู้สึกโน้มน้าวเชิงปวงที่ชอบหรือไม่ชอบมากหรือน้อยต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดและองค์ประกอบด้านความพร้อมที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคลสิ่งของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องและสิ่งอื่นๆ เป็นการยอมรับหรือไม่ยอมรับยังผลให้คนแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา

หลักคำสอนในการคบกัลยาณมิตรของเยาวชนการนำหลักคำสอนว่าด้วยการคบกัลยาณมิตรในสังคมไทยที่ปรากฏในหลักสูตรการเรียนรู้พระพุทธศาสนาระดับชั้นมัธยมศึกษาในหมวดสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเรื่องการคบกัลยาณมิตรเช่นมงคล38ประการเรื่องการไม่คบคนพาลคบบัณฑิต 6มิตรแท้มิตรเทียมพุทธศาสนสุภาษิตซึ่งเป็นหลักคำสอนให้ผู้คนในกลุ่มวัยรุ่นอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อย

³พระสิริมงคลจารย์,มงคลดุษฎีปิण्याปฐโมภาโค, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2539), หน้า

อาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันช่วยบรรเทาปัญหาความขัดแย้งในสังคมสร้างชาติเกิดความรักสามัคคีส่งผลให้สังคมไทยมีความสุขการคบมิตร (กัลยาณมิตร) ของเด็กและเยาวชนในช่วงที่อยู่ในความเป็นวัยรุ่นคือความมีกัลยาณมิตรคือมีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดีความรู้จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณปัญญามีความสามารถซึ่งจะช่วยแวดล้อมสนับสนุนชักจูงชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรมการครองชีวิตการประกอบกิจการและธรรมเนียมปฏิบัติสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีทัศนคติในการคบมิตรของเด็กและเยาวชนมีดังนี้

1. ทัศนคติเรื่องมิตรที่ชอบนำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นไม่นำคบหา
2. ทัศนคติในการคบมิตรเลือกคบมิตรที่ทำให้เกิดความสุขสบายใจ
3. ทัศนคติการคบมิตรพบว่าการที่มีมิตรมากเป็นประโยชน์ทำให้เกิดการเรียนรู้หลากหลาย
4. ทัศนคติการคบมิตรพบว่ามีมิตรที่ให้คำปรึกษาเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนจัดเป็นมิตรแท้
5. ทัศนคติการคบมิตรพบว่าการคบมิตรที่คงแก่นั่นนำทางแห่งปัญญา
6. ทัศนคติการคบมิตรพบว่าการเลือกคบมิตรที่มีวาจาดีก่อให้เกิดมงคลแก่เพื่อนที่คบหา
7. ทัศนคติการคบมิตรพบว่ามีมิตรที่มีความอดทนนั้นสามารถนำเราไปสู่ความเจริญก้าวหน้า
8. ทัศนคติการคบมิตรพบว่ามีมิตรถ่อมตนเป็นมิตรที่น่าคบหามากที่สุด
9. ทัศนคติการคบมิตรพบว่ามีมิตรที่ว่อนสอนง่ายนำคบหาเพราะได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
10. ทัศนคติการคบมิตรพบว่าการเลือกคบมิตรที่การทำงานไม่ถ่วงถ่วงนำคบหาเพราะนำพาไปสู่ความสำเร็จ
11. ทัศนคติการคบมิตรพบว่ามีนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต้องการมีหมู่คณะเป็นเหตุให้ยอมรับอุดมคติของผู้อื่นมาเป็นของตน

สิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี

1. เวลา ปัญหาของเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากพ่อแม่ไม่มีเวลาให้กับลูก เนื่องด้วยภาระในการที่ต้องรีบเร่งออกไปทำงาน กว่าจะกลับถึงบ้าน ลูกๆ ก็หลับไปแล้ว ทั้งลูกให้อยู่กับพี่เลี้ยงซึ่งเป็นแม่บ้านตามลำพัง จนทำให้เด็ก ๆ ซึ่งเป็นลูกหลานขาดความอบอุ่น ไม่มีที่ปรึกษา หรือเกิดปัญหาพ่อแม่แยกทางกัน ปัจจุบันมีละครที่ได้เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์หลายช่องก็ได้นำเสนอเรื่องราวของชีวิตเด็กและเยาวชนในลักษณะของการสะท้อนความจริงเกี่ยวกับปัญหาของเยาวชนในสังคมไทย

2. แหล่งที่อยู่อาศัย ตั้งอยู่ใกล้แหล่งอบายมุข ร้านจำหน่ายสุราของมีนเมา แหล่งการพนัน แหล่งสลัม แหล่งเที่ยวกลางคืน เช่น คาเฟ่ ไนท์คลับ ทำให้เด็กและเยาวชนเห็นรูปแบบของชีวิต แหล่งค้าขายยาเสพติด ฯลฯ จนทำให้เกิดความเคยชินกับสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นตัวบุคคลและสถานที่ เด็กและเยาวชนบางคนใช้ชีวิตเย็นเข้าเรือนนอกบ้านสถานพินิจ เหมือนกับเป็นบ้านตัวเอง เพราะทนร่วมอยู่กับสังคมภายนอกหรือปรับตัวเข้าด้วยไม่ได้

3. สื่อสารเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชน เกิดกระแสวัฒนธรรมเบี่ยงเบนในโลกไวไฟ (World Wifi) ทำให้เด็กและเยาวชนมีการบริโภคในการใช้โทรศัพท์มือถือแทนการคบเพื่อนหรือคบมิตรโดยตรงกันมากขึ้น เด็กและเยาวชนทั่วโลกสามารถที่จะติดต่อกันโดยผ่านโปรแกรมสำเร็จ เช่น facebook line Instagram twitter และ email โลกดูแคบไปถนัดตามหน้าจอมพิวเตอร์ จึงเกิดปัญหา

แบบใหม่ในสังคมปัจจุบัน ที่เกิดจากการเล่นคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์แบบใหม่ กลายเป็นสิ่งเสพติดอีกรูปแบบหนึ่งที่เด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบันเสพติด ก็คือ โรคติดคอมฯ จนแทบจะไม่กิน ไม่นอน ไม่ไปเรียนหนังสือ ไม่ช่วยทำงาน ฯลฯ อีกอย่างหนึ่งการรู้จักเพื่อนในโลกออนไลน์ทาง facebook line หรือ Instagram กลายเป็นการคบเพื่อนหรือคบมิตรที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนโดยสิ้นเชิง เพราะเป็นการรู้จักและเป็นเพื่อนกันทางคอม โดยที่ไม่ได้เคยเห็นตัวหรือเห็นหน้ากันด้วยซ้ำ เด็กและเยาวชน 1 คน อาจจะมีเพื่อนที่คบกันทาง line หรือ facebook ได้ถึง 1,000 – 5,000 คน⁴ และเกิดกระแสพฤติกรรมการชื่นชมในตัวดารารหรือศิลปิน ด้วยการเข้าไป like เป็นพฤติกรรมทางจิตวิทยาอีกอย่างหนึ่งที่สังคมควรจะได้อธิบายว่าจะเกิดผลดีหรือเกิดผลเสียเป็นแนวทางวัฒนธรรมของไทยหรือไม่ สถาบันหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม ควรที่จะได้ทำการศึกษาหรือตั้งชุดทำงานเป็นคณะกรรมการเพื่อเฝ้าติดตามระวังวัฒนธรรมในการบริโภคสื่อทางออนไลน์ของเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษาว่าจะมีผลต่อสุขภาพจิตอย่างไรบ้าง

ความสำคัญของมงคลสูตร หรือมงคลัตถปิณี

มงคลสูตรเป็นพระสูตรสำคัญพระสูตรหนึ่งมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 25⁵ มีที่มาจากการถามปัญหาของเหล่าเทวดาในอรรถกถามงคลสูตรบรรยายว่าเหล่าเทวดาและมนุษย์คิดปัญหากันว่าอะไรเป็นมงคล ทูลถามปัญหาด้วยคาถาว่า“พหูเทวามนุสสาจ” เป็นต้น หลังจากที่เหล่าเทวดาฟังมงคลสูตรแล้วมีความสงสัยว่าพระพุทธเจ้าตรัสความเจริญและความสวัสดิ์แก่สัตว์ทั้งหลายในมงคลสูตรตรัสแต่ความเจริญอย่างเดียวเท่านั้นไม่ตรัสความเสื่อมเลยพวกเราจะทูลถามถึงเหตุแห่งความเสื่อมของเหล่าสัตว์ในวันที่2แต่วันที่ตรัสมงคลสูตรเทวดาในหิมันจักรวาลประสงค์จะฟังพระสูตรว่าด้วยความเสื่อมจึงประชุมกันในจักรวาลนี้ท้าวสักกะตรัสสั่งเทพบุตรองค์หนึ่งให้ทูลถามปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมกับพระพุทธเจ้าพระพุทธองค์จึงตรัสสูตรว่าด้วยความเสื่อมเมื่อพิจารณาตามเนื้อหามงคลทั้งหมดแล้ว พบว่า พระพุทธองค์ทรงสอนวิธีการดำเนินชีวิตไปตามลำดับตั้งแต่ชีวิตฆราวาสไปจนถึงชีวิตนักบวช ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในทัศนะของชาวพุทธ

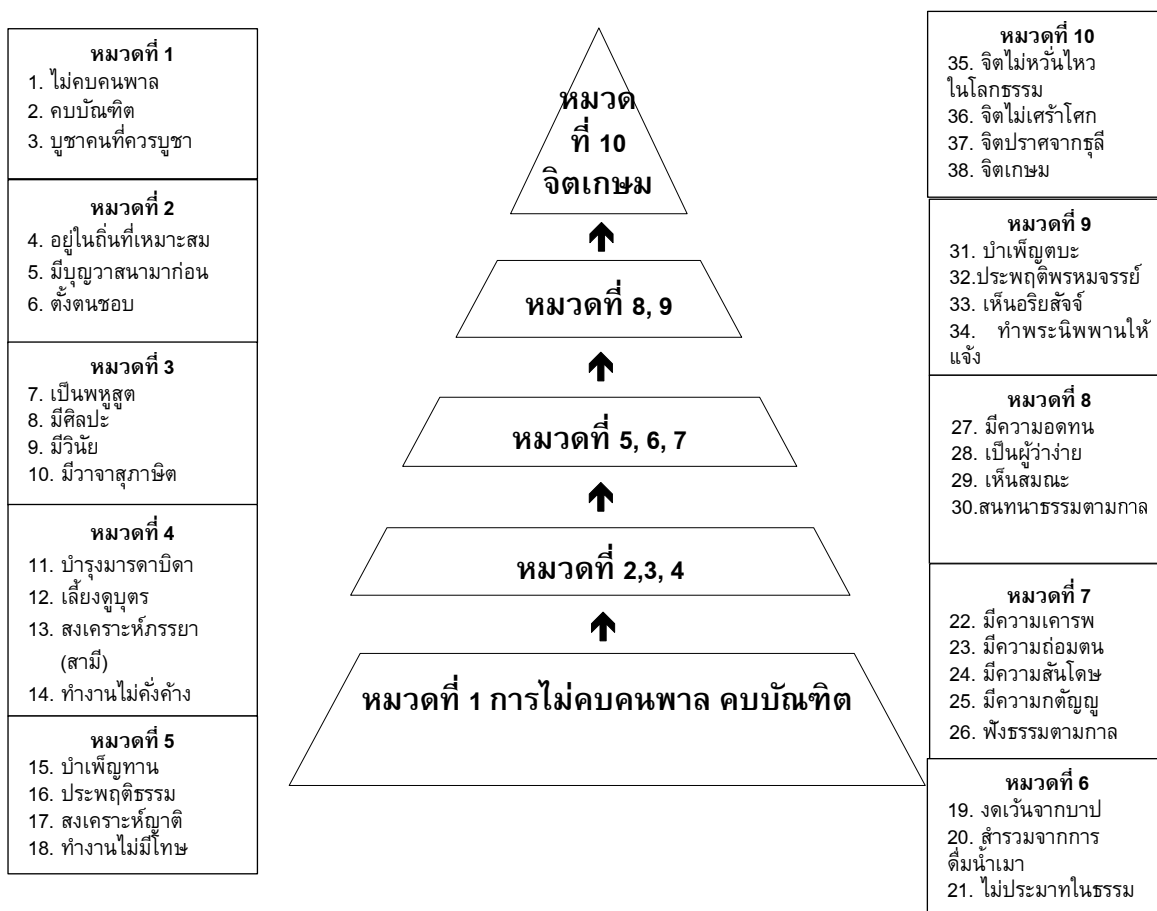
คำว่า "มงคล" แปลตามตัวอักษรว่า เหตุที่ทำให้บุคคลเจริญก้าวหน้าหรือสูตรแห่งความสำเร็จนั่นเอง ชีวิตจะประสบความสำเร็จไม่ว่าทางโลกหรือทางธรรมจะต้องเดินตาม "สูตร" ที่ผู้รู้ท่านวางไว้ นอกจากนี้ มงคล 38 ประการ ยังมีอิทธิพลต่อสังคมไทยโดยทำให้เกิดวรรณกรรมภาษาบาลีเรื่องหนึ่ง ชื่อว่า มงคลัตถปิณีแต่งโดยพระสิริมังคลาจารย์ ชาวล้านนาวรรณกรรมเรื่องนี้อธิบายขยายความเรื่องมงคล ซึ่งพระสิริมังคลาจารย์น่าจะเห็นว่าคำสอนเรื่องมงคล 38 ของพระพุทธเจ้าแสดงให้เห็นวิถีชีวิต 2 แบบ คือ ชีวิตแบบคฤหัสถ์กับชีวิตแบบบรรพชิต ที่สืบสานเกื้อกูลกันตามลำดับ

มงคล 38 นั้นย่อมมีความสวัสดิ์ในที่ทุกสถานตามเนื้อหาในพระสูตร หลักมงคลของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ยึดถือวัตถุ แต่ยึดถือการปฏิบัติฝึกฝนตนเอง ซึ่งมีอยู่ 38 ประการ ทั้งหมดจำแนกอยู่ในเนื้อหาโดยแบ่งเป็น 10 หมวด ดังนี้

⁴ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์,คอลัมน์สัปดาห์หน้า 1 “ปัญหาเด็กและเยาวชน”, ฉบับที่ 23717 วันศุกร์ที่ 19 กันยายน พ.ศ.

⁵ ข.ธ. (ไทย) 25/1-13/5-7.

ภาพประกอบที่ 1 แสดงโครงสร้างของมงคลสูตร 38 ประการเริ่มต้นด้วยการไม่คบคนพาล คบบัณฑิต

มงคลสูตร คือ สูตรแห่งความสำเร็จในชีวิต

มงคลสูตร คือ มงคลชีวิต (The Blessings of life) มนุษย์ทุกคน ล้วนปรารถนาชีวิตที่ดีงาม หรือสิ่งที่เป็นมงคลแก่ตนเอง ข้อนี้คงไม่มีใครปฏิเสธได้ เพราะ “มงคล” เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความดีงามความเจริญของชีวิต และช่วยให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้าและมีความสุขที่แท้จริงด้วยการปฏิบัติตามคำสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในมงคลสูตร 38 ประการอันเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญก้าวหน้า ทั้งในหน้าที่การงานและครอบครัว เปรียบเสมือน บันไดชีวิต 38 ขั้น ที่ผู้ใดปฏิบัติได้มากข้อ ก็ได้รับความก้าวหน้าในชีวิตมากขึ้นตามสัดส่วน และถ้าปฏิบัติได้ครบทั้ง 38 ข้อ ก็จะก้าวหน้าบรรลุถึงผลสูงสุด ของพุทธศาสนาดังนั้นผู้ที่หวังความก้าวหน้า สุข ความสำเร็จและชีวิตที่ดีงาม พึงปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิต 38 ประการย่อมปรารถนาให้ชีวิตของตน ดำเนินอยู่ในความเจริญทั้งสิ้น แต่วิธีการที่จะสร้างเหตุแห่งความเจริญเข้าสู่ตนนั้น มีน้อยคนที่จะรู้และเข้าใจคำว่ามงคลชีวิต จึงสรุปไว้ท้ายมงคลคถาที่ป็นว่า ผู้ปรารถนาโลกุตตรสุขในโลกนี้หรือโลกหน้าโดยปฏิบัติตาม

การที่ไม่คบกับคนพาล คบบัณฑิต ถือเป็นมงคลต้นแบบ ต้นความสำเร็จที่จะนำชีวิตของมนุษยชาติให้เข้าสู่พระนิพพานได้ การปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิตเป็นเหตุนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าเพราะผู้ปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิตจะเป็นผู้ที่หลีกเลี่ยงเหตุแห่งความเสื่อมทั้งหลาย และทำความดีทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งระดับต้นระดับกลาง และระดับสูง ทำให้เกิดสติปัญญา อันเป็นเครื่องทำลายอุปสรรคชีวิตและบาปต่างๆ จึงส่งผลเป็นความเจริญก้าวหน้าทั้งชาตินี้ ชาติหน้าและชาติต่อไป จนถึงขั้นบรรลุสูงสุดดับกิเลสได้ มงคลชีวิตจึงเป็นเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้า 3 ระดับ ดังนี้

1. ความเจริญก้าวหน้าในระดับต้น หรือในปัจจุบันหรือในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การประสบความสำเร็จทางด้านการศึกษา อาชีพการงานที่มีมั่นคง มีหลักฐานมั่นคงตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี มีชื่อเสียง เกียรติยศมีทรัพย์สินเงินทอง และมีครอบครัวที่อบอุ่น เป็นต้น

2. ความเจริญก้าวหน้าในระดับกลาง หรือในชาติหน้า หมายถึงผู้ที่สั่งสมบุญกุศล คิดดีทำดี พุทธิ เมื่อละโลกนี้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

3. ความเจริญก้าวหน้าในระดับสูง คือ การบรรลุมรรคผล นิพพาน ดับกิเลสได้

มงคลชีวิต คือเหตุแห่งความสุขและความเจริญก้าวหน้าของชีวิต

เป็นสูตรที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นข้อควรปฏิบัติ เรียกว่า มงคลสูตรซึ่งมีอยู่ 38 ประการ ล้วนแต่เป็นข้อปฏิบัติอันนำมาซึ่งความเจริญแก่ชีวิตอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เพียบพร้อมด้วยเหตุผลซึ่งถ้าผู้ใดศึกษา และปฏิบัติด้วยความพากเพียรแล้ว ย่อมเกิดความเจริญแก่ตนเองตามลำดับ แสดงว่ามงคลสูตรนี้ เหมาะสมแก่การศึกษาด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 สะดวกในการทำความเข้าใจเพราะมงคลสูตรมีการจัดลำดับหมวดหมู่อย่างเป็นระบบจึงง่ายต่อการที่จะเข้าใจ

ประการที่ 2 เหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ เพราะเรียงลำดับจากง่ายไปหายากผู้ศึกษามงคลสูตรนี้สามารถนำไปปฏิบัติได้เป็นลำดับๆ เหมือนขึ้นบันไดที่ชันจนถึงจุดสูงสุดได้

ศึกษาการคบมิตร จากคัมภีร์มั่งคั่งถกที่ปณี

มงคลสูตร คือ มงคลชีวิต มนุษย์ทุกคน ล้วนปรารถนาชีวิตที่ดีงาม หรือสิ่งที่เป็นมงคลแก่ตนเอง ขอนี้คงไม่มีใครปฏิเสธได้ เพราะ “มงคล” เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความดีงามความเจริญของชีวิตและช่วยให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้าและมีความสุขที่แท้จริงด้วยการปฏิบัติตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในมงคลสูตร 38 ประการอันเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญก้าวหน้า ทั้งในหน้าที่การงาน และครอบครัว เปรียบเสมือนบันไดชีวิต 38 ขั้น ที่ผู้ใดปฏิบัติได้มากข้อ ก็ได้รับความก้าวหน้าในชีวิตมากขึ้นตามสัดส่วน และถ้าปฏิบัติได้ครบทั้ง 38 ข้อ ก็จะก้าวหน้าบรรลุถึงผลสูงสุด ของพุทธศาสนาดังนั้นผู้ที่หวังความก้าวหน้า สุข ความสำเร็จและชีวิตที่ดีงาม พึงปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิต 38 ประการ ย่อมปรารถนาให้ชีวิตของตน ดำเนินอยู่ในความเจริญทั้งสิ้น แต่วิธีการที่จะสร้างเหตุแห่งความเจริญเข้าสู่ตนนั้น มีน้อยคนที่จะรู้และเข้าใจคำว่า มงคลชีวิตจึงสรุปไว้ท้ายมั่งคั่งถกที่ปณีว่า ผู้ปรารถนาโลกุตตรสุขในโลกนี้หรือโลกหน้าโดยปฏิบัติตามมงคล 38 นั้นย่อมมีความสวัสดิ์ในทุกสถานลักษณะคนพาลนั้นพึงทราบด้วยอำนาจทุจรีมีความคิดเรื่องที่ดีชั่วเป็นต้นเพราะคนพาลเมื่อคิดย่อมคิดแต่เรื่องที่ชั่วด้วยอำนาจอวิชชาพยาบาทและมีฉันทกิเลสแม้เมื่อพูดก็พูดจำเพาะแต่คำที่พูดชั่วต่างโดยวจิตุจรีมีมุสาวาทเป็นต้นแม้เมื่อทำก็ทำจำเพาะแต่กรรมที่ทำชั่วด้วยสามารถกายทุจรีมีปาณาติบาตเป็นต้นเพราะเหตุนี้ทุจรีทั้งหลายมีความคิดเรื่องที่ชั่วเป็นต้นของเขาท่านจึงเรียกว่าพาลลักษณะ⁶ ใน

⁶ พระสิริมังคลาจารย์, มั่งคั่งถกที่ปณี แปลเล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540), หน้า 23.

พาลบัณฑิตสูตรอุปภิธานส์พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายพาลลักษณะพาลนิมิตพาลาปทานของพาล 3 ประการเหล่านี้ 3 ประการอะไรบ้าง? ภิกษุทั้งหลายพาลในโลกนี้ย่อมเป็นผู้คิดแต่เรื่องที่เกิดชั่วพูดแต่คำที่พูดชั่วทำแต่กรรมที่ทำชั่ว”⁷ การคบพาลย่อมมีโทษโดยฝ่ายเดียวชักนำไปในทางที่ผิดก่อให้เกิดความเสียหายความเดือดร้อนความวิบัติและความล้มเหลวในการดำรงชีพถูกเพ่งเล็งและมองในแง่ร้ายไม่ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลทั่วไปย่อมอดอัดใจพาลแม้เราจะพูดดีด้วยก็มักโกรธทำให้มีคุณะแตกความสามัคคีภัยอันตรายปัญหาอุปสรรคต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นกับตัวสังคม และประเทศชาติในที่สุดเมื่อละโลกนี้ไปย่อมเข้าสู่อบายภูมิเป็นที่สุดหากว่าเราขาดการพิจารณาและการใช้สติปัญญาอย่างรอบคอบแล้วเข้าไปคบหาสมาคมหรือเสพบุคคลกลุ่มคน และข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะของพาลก็ย่อมจะนำไปสู่ความผิดพลาด และความเสียหายได้พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ว่า “คนดีหรือคนชั่วที่จะคบหาฉันไม่ใช่เฉพาะคนที่พบปะพูดคุยกันเท่านั้นแต่ปัจจุบันนี้ยังมีคนที่พูดที่แสดงออกมาให้เราคบทางหนังสือและสิ่งตีพิมพ์ที่อ่านวิทยุเทปที่ฟังทีวีวิดีโอที่เป็นต้นอีกด้วย”⁸

ชาดกเรื่องลูกนกแขกเต้าตัวอย่างการคบมิตร สะท้อนปัญหาสังคมในปัจจุบัน

ในพาลและบัณฑิตพวที่เป็นบัณฑิตเท่านั้นที่ควรคบหาเป็นมิตรส่วนพาลไม่ควรที่จะคบหา เพราะพาลพาลเป็นเช่นกับปลาเน่าผู้ใดที่ไปคบหากับพาลพาลก็จะเป็นเช่นเดียวกันกับปลาเน่าที่พาลพาลจะพาไปพลอยได้รับความเหม็นเน่าไปด้วย กล่าวคือได้รับความเสื่อมเสียทั้งในส่วนที่เป็นความสุขความเจริญในชีวิต ในการนี้จะยกเอาเรื่องลูกนกแขกเต้า ซึ่งมีกล่าวไว้ในคัมภีร์มังคลัตถปิณีมาเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการคบมิตร⁹

ในอดีตกาลมีลูกนกแขกเต้า 2 ตัวพี่น้องในป่าจิวใกล้สาธุบรรพตในด้านเหนือลมแห่งภูเขาที่มีบ้านที่อยู่อาศัยของโจร 500 ในด้านใต้ลมมีอาศรมที่อยู่อาศัยของฤๅษี 500 เมื่อลูกนกแขกเต้ายังไม่เติบโตได้เกิดลมหัวด้วนขึ้นเป็นเหตุให้ลูกนกทั้ง 2 ถูกลมพัดไปตกตัวละแห่งตัวหนึ่งตกในถิ่นบ้านของโจรพวกโจรจึงตั้งชื่อนกนั้นว่า “สัตว์ดีคุมพะ” ส่วนอีกตัวลมได้พัดไปตกในระหว่างหมู่ดอกไม้ที่หาดทรายใกล้อาศรมพวกฤๅษีจึงขนานนามว่า “ปุปผกะ” ครั้งนั้น พระราชาพระนามว่าปัญจาละแห่งอุตตรปัญจาละนครทรงประทับเครื่องอลังการพร้อมสรรพเสด็จทรงรถไปป่าเพื่อล่าเนื้อมีพระราชโองการตรัสสั่งว่า “เนื้อนี้ไปทางด้านของผู้ใดผู้นั้นจะต้องถูกปรับ” ได้เสด็จลงจากรถทรงถือธนูประทับยืนอยู่ที่กำบังขณะนั้นเนื้อทรายตัวหนึ่งเมื่อพวกมนุษย์ฟาดพุ่มแห่งละเมาะไม่อยู่ก็ลุกขึ้นตรวจดูทางจะไปเห็นว่าสถานที่พระราชประทับยืนอยู่เท่านั้นจึงป้ายหน้าทางนั้นวิ่งหนีไปแล้วมนุษย์ทั้งหลายก็ทำการเยาะเย้ยกับพระราชาท้าวเธอทรงตั้งพระราชหฤทัยว่า “จักจับให้ได้” จึงเสด็จขึ้นรถทรงติดตามเนื้อไปโดยเร็วพวกบุรุษไม่อาจติดตามพระองค์ได้พระราชไม่พบเนื้อแล้วเสด็จกลับทรงสนานและเสวยน้ำแก้วน้ำร้อนน้ำร้อนแล้วบรรทมไถ่มไม่ในที่ใกล้บ้านโจรคราวนั้นโจรทั้งหมดเข้าปากกันหมดภายในบ้านเหลืออยู่แต่กสัตว์ดีคุมพะกับคนทำครัวคนหนึ่งนกสัตว์ดีคุมพะออกจากบ้านพบพระราชบรรทมแล้วอย่างนั้นจึงกลับเข้าบ้านพูดกับคนทำครัวด้วยภาษามนุษย์ว่า “พวกเราช่วยกันปลงพระชนม์พระราชเอาผ้าและอาภรณ์ของพระองค์จับพระองค์ที่พระบาทแล้วลากมาเอากิ่งไม้ปิดซ่อนเสีย” พระราชาตื่นบรรทมทรงได้ยินถ้อยคำนั้นทรงทราบว่ “ที่นี่มีภัยเฉพาะหน้า” ตกพระหฤทัยเสด็จขึ้นรถทรงหนีจากที่นั้นไปถึงอาศรมแห่งพวกฤๅษี คราวนั้นพวกฤๅษีไปเพื่อต้องการผลไม้ไม่น้อยใหญ่ในอาศรมคงอยู่แต่กปุปผกะตัวเดียวจนนั้นเห็นพระราชแล้วได้ทำปฏิสันถารโดยนัยเป็นต้นว่า “ขอเดชะพระมหาราชเจ้าพระองค์เสด็จมาดีแล้วพระองค์มิได้เสด็จมาร้าย” พระราชาทรง

⁷ ม.อ. (ไทย) 14/301/311.

⁸ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539), หน้า 10.

⁹ พระสิริมงคลจารย์, มังคลัตถปิณีแปลเล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 13, หน้า 24-27.

เสื่อมใสในปฏิสันถารของนกนั้นทรงสรรเสริญนกปุปผะทรงตำหนินกสถิตกุมพะนอกนี้ด้วยพระดำรัสว่า “นกนี้ดีหนอ เป็นชาตินกแต่ทรงธรรมอย่างเยี่ยมส่วนนกแขกเต้าอีกตัวหนึ่งนั้นพูดแต่คำมักได้”

นกปุปผะได้ฟังคำนั้นจึงทูลว่า “ขอเดชะมหาราชเจ้าข้าพระองค์ร่วมมารดาเดียวกันกับนกนั้นแต่เขาเติบโตในสำนักคนไม่คิดคนพวกนั้นแนะนำแล้วด้วยโจรกรรมข้าพระองค์เติบโตแล้วในสำนักของพวกคนคิดคนเหล่านั้นแนะนำแล้วด้วยจริยธรรมเหตุนี้ข้าพระองค์ทั้ง 2 จึงเป็นผู้ต่างกันโดยธรรม”เมื่อจะแสดงธรรมแด่พระราชินี ได้กล่าวคาถาว่า

ข้าแต่พระราชาก็คนคบคนชนิดใด ๆ เป็นคนสงบหรือไม่สงบมีศีลหรือไร้ศีลก็ตาม เขายอมตกไปสู่อำนาจของคนชนิดนั้นแล้วบุคคลทำคนเช่นใดให้เป็นมิตรและเสพสนิทกับคนเช่นใดเขาก็เป็นคนเช่นนั้นแลเพราะการอยู่ร่วมกันย่อมเป็นเช่นนั้นคนชั่วใครคบเขาก็เป็นคนคบใครและต้องเขาก็เป็นคนชั่วซึ่งเป็นผู้จะต้องซึ่งมิได้เป็นคนมาแต่เดิม จุลลูกศรอันร้ายซึ่งกำซาบด้วยยาพิษก็พลอยติดแล่งไปด้วยเพราะกลัวจะพลอยเป็นอันตรายจึงไม่ควรมิคนชั่วเป็นสหายเสียเลยคนห่อปลาเนาด้วยใบหญ้าคาแม้ใบหญ้าคาก็พลอยเหม็นฟุ้งไปด้วยฉันทนาการคบกับคนพาลก็ฉันทนั้นส่วนคนเอาใบไม้ห่อกุณฑล แม้ใบไม้ก็พลอยหอมฟุ้งไปด้วยฉันท การคบกับปราชญ์ก็ฉันทนั้น เหตุนี้บัณฑิตรู้ความอบรมของตนว่า เหมือนใบไม้สำหรับห่อแล้ว ไม่พึงคบสัตบุรุษพึงคบแต่สัตบุรุษ เพราะพวกอสัตบุรุษยอมนำไปสู่รณพวกสัตบุรุษยอมให้ถึงสุคติ

จริงอยู่ผู้คบคนพาลถึงไม่ทำกรรมชั่วก็ย่อมได้รับดิ้นนินทาว่า “ผู้คบคนพาล” เพราะฉะนั้นนกแขกเต้าจึงกล่าวว่า “เอวพาลูปเสวนา” ส่วนผู้คบปราชญ์แม้ไม่สามารถจะเป็นบัณฑิตได้ก็ยังได้เกียรติดูว่า “ผู้คบเพื่อนดีงาม” เพราะฉะนั้นนกนั้นจึงกล่าวว่า “เอวรียูปเสวนา” พระราชินีทรงเสื่อมใสในธรรมกถาของนกนั้นทางไหว้ถุซึ่งหลายผู้มาถึงแล้วตรัสว่า “ท่านผู้เจริญเมื่อท่านทั้งหลายจะอนุเคราะห์ข้าพเจ้าก็จงอยู่ในพระนครของข้าพเจ้าเถิด” ดังนี้แล้วเสด็จไปยังพระนครพระราชทานอภัยแก่นกแขกเต้าทั้งหลายโปรดให้คณะผู้มาในพระนครนั้นอยู่ในพระอุทยานทรงบำรุงจนตลอดพระชนมชีพทรงบำเพ็ญทางสวรรค์เต็มที่แล้วส่วนนกปุปผะอยู่ในป่าไปตามยถากรรมแล้ว

ถอดบทเรียนเรื่องนกแขกเต้า : สิ่งแวดล้อมทำให้ขาดกลยามมิตรชี้แนะให้เป็นคนดี

ลูกนกแขกเต้าสองตัว แม้จะเคยเป็นพี่น้องท้องเดียวกัน แต่ก็มี ความแตกต่างกันในด้านจิตใจและพฤติกรรม ด้วยตกไปอยู่กับบุคคลที่ถือเป็นต้นแบบตัวอย่างคุณธรรมของชีวิตที่จะเป็นเป้าหมายหลอมคุณธรรม จึงทำให้นกแขกเต้าทั้งสองตัวมีความแตกต่างกัน อีกทั้งคติชีวิตอุปนิสัยพฤติกรรมก็มีความแตกต่างกัน ชาดกเรื่องนี้ เป็นเรื่องอุปมาอุปไมยที่นำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาสอนคนหรือเยาวชนเกี่ยวกับการเลือกคบมิตรได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มีความเจริญเติบโตในด้านเทคโนโลยีมาก แต่กลับมีการพัฒนาทางด้านจิตใจน้อย ก็เหมือนกับเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศกำลังอยู่บนทางสองแพร่งในการที่จะต้องเลือกเสพสื่อเทคโนโลยีในช่องทางมีเดียต่างๆ มีทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อการครองชีพ ต่อการศึกษา ให้ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต ถ้าผู้ใช้เลือกใช้สื่อด้วยวิจารณญาณ แต่สำหรับเยาวชนของชาติที่กำลังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ คงเป็นการยากถ้าไม่ได้รับการชี้แนะไปในทางที่ดีที่เหมาะสมในการบริโภคสื่อ ก็เหมือนกับนกแขกเต้า 2 ตัว ถึงแม้ว่าจะเป็นพี่น้องท้องเดียวกัน แต่มีเหตุต้องให้แยกจากกันและไปสู่ในสังคมที่มีความแตกต่างกัน ก็ย่อมจะได้รับการปลูกฝังเสริมสร้างอุปนิสัยต่างกันไปด้วย เหมือนเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติที่กำลังอยู่ในวัยเรียนเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา เมื่ออยู่ในระบบครอบครัวที่ไม่ดี หรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เป็นแหล่งมั่วสุมยาเสพติด เป็นแหล่งอบายมุข เล่นการพนัน แหล่งสถานที่บรรเทิงเรียมย์ ก็ย่อมที่จะได้รับอิทธิพลในความไม่ดีไปโดยอัตโนมัติ ตรงกันข้ามถ้าเยาวชนนักเรียนนั้นอยู่ในสถานที่ที่ดี ตั้งแต่ระดับครอบครัว หมู่ญาติ โรงเรียน พื้นที่รอบบ้าน ก็อยู่ในสังคมที่ดี เยาวชนก็พลอยได้รับการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีๆ ไปด้วย

สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการคบมิตร

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกนกแขกเต้า เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนในสังคมปัจจุบัน ลูกนกแขกเต้าทั้ง 2 ตัวนี้ ถึงแม้ว่าจะเคยเป็นพี่น้องท้องเดียวกัน แต่เมื่อมีเหตุต้องให้พักรากจากกันไปอยู่คนทิศคนละทาง โดยตัวแรกที่ตกไปอยู่กับถั่วซึ่งเปรียบดั่งเป็นบันทึกนักปราชญ์ก็ได้รับการอบรมบ่มสอนคุณธรรมในสิ่งที่ดีๆ ส่วนอีกตัวตกไปอยู่กับหมูโจรก็ได้รับการสั่งสอนซึ่งนำความคิดอุปนิสัยเป็นแบบโจร เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ก็ส่งผลทำให้ลูกนกแขกเต้าทั้ง 2 ตัวมีพฤติกรรมอุปนิสัยที่ไม่ดีอุปมาเรื่องนี้แม้โดยฉันใด เด็กและเยาวชนของชาติในปัจจุบันนี้ก็เช่นกัน เมื่ออยู่กับบุคคลทั้งที่บ้านก็ดีหรือที่โรงเรียนก็ตาม ได้พบกับบุคคลที่มีทัศนคติอุปนิสัยที่ต่างกัน ก็จะเป็นบ่อหลอมคุณธรรมหรือซึมซับสิ่งที่ไม่ดีให้เกิดขึ้นแก่ตนเองได้ สิ่งเหล่านี้คือเหตุปัจจัยสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นปฏิรูปเทศถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นเหตุที่ทำให้การครองชีวิตของเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างกัน

มีผลรายงานการวิจัยของนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อว่า สกินเนอร์ (B.E.Skinner)¹⁰ ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบปฏิบัติการ (Operant conditioning) หรือทฤษฎีการวางเงื่อนไขผลกรรม¹¹ มีแนวคิดพื้นฐานว่าพฤติกรรมของมนุษย์ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษทฤษฎีนี้สิ่งแรกที่เราจะทำความเข้าใจคือการวางเงื่อนไขการสนองตอบ (Respondent Conditioning) เป็นการเน้นความสำคัญของสิ่งเร้าที่จะกระตุ้น Elicited ให้เกิดการสนองตอบที่ต้องการในขณะที่การวางเงื่อนไขชนิด R ซึ่งหมายถึงการวางเงื่อนไขต่อพฤติกรรมที่บุคคลกระทำเป็นการตอบสนองที่เกิดขึ้นอีกอย่างว่าการวางเงื่อนไขการกระทำ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม พฤติกรรม (Emitted) ของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปเนื่องจากผลกรรม (Consequences) ที่เกิดในสภาพแวดล้อมนั้น Skinner¹² ให้ความสนใจกับผลกรรม 2 ประเภทได้แก่ผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรง (Reinforcer) ที่ทำอยู่นั้นมีอัตราการกระทำเพิ่มมากขึ้นและผลกรรมที่เป็นตัวลงโทษ(Punisher)จะทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำนั้นยุติลง¹³

ภาพประกอบที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมพฤติกรรมและผลกรรมที่ดี

¹⁰ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบลงมือกระทำของสกินเนอร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org/posts>, [23พฤศจิกายน 2560].

¹¹ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า31-32.

¹² Morris L. Bigge S. Samuel Shermis, *Learning Theories For Teachers : How Does Skinner's Operant Conditioning Work?*, (New York: Macmillan, 1988), pp.95-97.

¹³ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*, หน้า32.

ภาพประกอบที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมพฤติกรรมและผลกรรมที่ไม่ดี¹⁴

จากแผนภาพสรุปความสำคัญได้ว่าในสภาพแวดล้อมมีสิ่งเร้าที่ทำให้เยาวชนแสดงพฤติกรรมและมีผลกรรมตามมาถ้าผลกรรมนั้นมีผลทำให้พฤติกรรมคงอยู่หรือเพิ่มขึ้นผลกรรมนั้นเรียกว่าการเสริมแรงจากภาพประกอบที่ 2 เหมือนดังลูกนกแขกเต้าที่ไปอยู่กับโจร ก็ได้ไปปฏิบัติอยู่ในอาชญากรรม อยู่ในสถานที่ที่มีเหตุปัจจัย มีสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ก็ย่อมที่จะเป็นเหตุให้มีอุปนิสัย ทักษะคิด พฤติกรรม จิตใจที่ดี เรียกว่ามองโลกในแง่ที่ดี สิ่งเหล่านี้เกิดได้เพราะมีสิ่งเร้าที่ดี ซึ่งผลสรุปก็คือ ย่อมเป็นเหตุให้ได้ผลกรรมที่ดี ส่วนภาพประกอบที่ 3 แสดงถึง ลูกนกแขกเต้าอีกตัวที่พลัดไปตกอยู่กับพวกโจร ก็ประพฤติโจรกรรม ทำให้มีอุปนิสัย ทักษะคิด พฤติกรรม จิตใจที่ไม่ดี มองโลกในแง่ร้าย เพราะประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เจอบุคคลที่ไม่ดี ไม่เป็นกลยามมิตรที่ทำหน้าที่คอยแนะนำสั่งสอนชี้แนะนำไปปฏิบัติอยู่แต่ในสิ่งที่ดีๆ สุดท้ายก็ย่อมที่จะมีผลกรรมที่ไม่ดี Skinner กล่าวว่าผลกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำมีมากมายทั้งผลกรรมที่ต้องการตัวผู้กระทำเรียกว่าผลกรรมทางบวกหรือการเสริมแรง (Reinforcement) ส่วนผลกรรมที่ไม่ต้องการของตัวผู้กระทำเรียกว่าผลกรรมทางลบและเรียกให้ผลกรรมทางลบนี้ว่าการลงโทษ (Punishment) การเสริมแรงคือการทำให้พฤติกรรมใด ๆ อันพึงปรารถนาเพิ่มขึ้นอันเป็นผลเนื่องมาจากการได้รับผลกรรมภายหลังแสดงพฤติกรรมผลกรรมที่ทำให้พฤติกรรมมีความถี่เพิ่มขึ้นเรียกว่าตัวเสริมแรงแบ่งออกเป็น 2 ชนิดดังนี้

1. การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) เป็นการทำให้พฤติกรรมมีความถี่เพิ่มมากขึ้นในขณะที่การให้รางวัลเป็นการให้ต่อพฤติกรรมที่บุคคลทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามวาระและโอกาสที่สำคัญนอกจากนี้ยังพบว่าการใช้คำพูดตำหนิหรือตีบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็อาจจะเสริมแรงทางบวกได้

2. การเสริมแรงทางลบ (Negative reinforcement) การเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมอันเป็นผลเนื่องมาจากการแสดงพฤติกรรมสามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่เป็นที่ปรารถนา (Aversive stimulus) ออกได้ดังนั้นสิ่งที่ไม่พึงพอใจไม่พึงปรารถนาหรือสิ่งที่รบกวนบุคคลต่าง ๆ นั้นทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกแล้วสามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจได้ การเสริมแรงทางลบจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงคือเมื่ออินทรีย์ต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่ไม่พึงพอใจก็สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงนี้คือสามารถที่จะแสดงพฤติกรรมอื่นเพื่อถอดถอนสภาพการณ์ที่ไม่พึงพอใจ

ดังที่กล่าวข้างต้นมานี้จะเห็นได้ว่าทัศนคติของเยาวชนมีผลต่อการเกิดปัญหาและอุปสรรคในการคบมิตร เนื่องจากการพัฒนาการทางด้านสังคมของวัยรุ่นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าสาเหตุ (ใช้อารมณ์มากกว่าการใช้เหตุผล-ผู้เขียน) อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางกายวัยรุ่นมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงไปจากวัยเด็ก เพราะต้องปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ เพื่อการปรับตัว จึงอาจจะมีความรู้สึกว่าขาดความอบอุ่นมั่นคงดังนั้นจึงมีความต้องการมีเพื่อนต้องการพบปะสังสรรค์ไม่ต้องการอยู่โดดเดี่ยวในทางกลับกันปัญหาทางด้านอารมณ์โดยเฉพาะในช่วงของความเป็นวัยรุ่นมักจะมีอารมณ์รุนแรงสาเหตุมาจากเหตุปัจจัยสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมทั้งทางด้านกายภาพและ

¹⁴ ประเทืองภูมิภักทราคม, รศ.ดร., การปรับพฤติกรรม: ทฤษฎีและการประยุกต์, หน้า 16.

จิตภาพ การปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ๆ เช่น การคบเพื่อนต่างเพศจึงทำให้เกิดความเครียดความวิตกกังวลตื่นเต้น ทำให้เกิดอุปสรรคมาขวางกั้นทางอารมณ์และพฤติกรรมที่ต้องการที่จะทำ อีกทั้งขีดจำกัดทางด้านสังคมระดับครอบครัวด้านเศรษฐกิจก็มีผลต่อการทำให้เด็กและเยาวชนเลือกคบมิตรเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจมีรายงานวิจัยเกี่ยวกับเยาวชน พบว่า 1 ใน 4 ของเด็กและเยาวชนไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กมีแนวโน้มที่จะอยู่ตามลำพังมากกว่าอยู่กับครอบครัว¹⁵ จำนวนคนมีมากขึ้นแต่คนที่มีศีลธรรมลดน้อยลงไปยอมส่งผลกระทบต่ออนาคตในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ดังนั้นการมีเพื่อนที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ¹⁶

บูรณาการที่ใจ: แกไขส่งเสริมพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการคบมิตร

การบูรณาการนั้นให้เริ่มต้นที่ใจ เพื่อน้อมไปสู่สายใยครอบครัว ทางออกของปัญหาแท้ที่จริงในการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กล่าวมานั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วคือ “ครอบครัว” แม้ว่าจะเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดในสังคม แต่เป็นสถาบันที่มีพลังมากที่สุดที่จะขับเคลื่อนการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชน แต่เพราะในปัจจุบัน “สถาบันครอบครัว” ในสังคมไทยค่อนข้างล้มเหลว ในแต่ละวันพ่อแม่ไม่มีเวลาที่จะอยู่กับลูกปล่อยให้ลูกอยู่บ้านคนเดียว พ่อแม่ได้ให้ความสำคัญกับการดิ้นรนเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพมากกว่าที่จะอบรมเลี้ยงดูลูก อาจจะด้วยเหตุผลหลายๆ อย่างเข้ามาประกอบกัน สังคมในระดับครอบครัวจึงเป็นสังคมที่มีความเปราะบางทำให้เด็กและเยาวชนไม่มีทางออกในการแก้ไขปัญหาชีวิต เด็กๆ ส่วนใหญ่จึงใช้เวลาไปอยู่กับเพื่อน และหมกมุ่นในการเล่นเกมส์ หรือเล่นสื่อทางคอมพิวเตอร์ในสังคมออนไลน์เรียกว่าเด็กและเยาวชนในยุคสมัยปัจจุบันนี้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวของชีวิตโดยได้รับคำแนะนำจากการคบมิตรคือเพื่อน ผ่านระบบสื่อ (Social Network) มากกว่าที่จะได้เรียนรู้จากพ่อแม่ รวมถึงในระบบการศึกษาในรั้วของโรงเรียนด้วย แทบจะทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยม หรือระดับอาชีวศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย ในปัจจุบันมีการส่งเสริมการศึกษาโดยเรียนรู้แบบค้นหาความรู้ (Knowledge Manager) จากสื่อไอที ซึ่งมีทั้งคุณและโทษผสมผสานกันไป

หากจะหาทางออกในการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชน สังคมคงต้องย้อนกลับมาให้ความสำคัญของครอบครัว พลิกบทบาทของครอบครัวให้มีพลังเหมือนในอดีตพ่อแม่ต้องใช้เวลาและความอบอุ่นแก่ลูกๆ มากกว่าการยื่นเงินให้โดยปราศจากความเข้าใจซึ่งกันและกันนอกจากนั้นยังเห็นว่าการบูรณาการการทำงานในทุกภาคส่วนนั้น มีความสำคัญมากในการช่วยแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชน โดยต้องเริ่มต้นตั้งจากตัวของเด็กและเยาวชนเอง จนก้าวไปสู่ครอบครัว ชุมชน และนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอแนวทางการแก้ปัญหาแบบบูรณาการทุกภาคส่วน โดยเริ่มต้นที่ตัวเด็กและเยาวชนภายใต้แนวคิด เริ่มต้นที่ใจ สู่สายใยครอบครัวล้อมรั้วชุมชน รวมพลภาครัฐ

สิ่งแรกที่ต้องทำคือนานไปกับการทำงานด้านเด็กและเยาวชนขององค์กรต่างๆ รวมถึงการทำงานขององค์กรทางศาสนา คือ การบูรณาการที่ใจเพื่อแก้ไขส่งเสริมพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการคบมิตรให้แก่เด็กและเยาวชน ด้วยการสร้างพุทธภาวะเป็นภูมิป้องกันให้เด็กและเยาวชนเกิดจิตสำนึกในความตระหนักรู้ได้มองเห็นปัญหา สามารถลุกขึ้นมาแก้ปัญหาด้วยตัวเอง เพราะไม่ว่าส่วนงานภาครัฐหรือเอกชนจะมีนโยบาย โครงการกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมมากแค่ไหนตั้งงบประมาณเพื่อแก้ปัญหาไว้มากเพียงใด แต่เด็กและเยาวชนก็อาจอยู่ในวิญญูณภาวะที่มองไม่เห็นว่ามีสิ่งที่เป็นปัญหากระทำสร้างปมประเด็นปัญหาส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมอย่างไร นโยบายและโครงการต่างๆ อาจจะไม่

¹⁵ อมรวิรัช นาคทรัพย์ และคณะ, โครงการติดตามสภาวะการเด็กและเยาวชนรายจังหวัด สถาบันรามจิตติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2547-2548.

¹⁶ พระราชวรเมธี (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529), หน้า 623.

สำเร็จได้ หากว่าไม่เริ่มต้นหาทางออกเพื่อแก้ปัญหาด้วยการระดมทุนทางปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม สิ่งแรกที่เราควรเร่งดำเนินการ คือ ทำให้เด็กและเยาวชนได้เห็นปัญหา และลุกขึ้นมาแก้ปัญหาด้วยตัวเองตามแบบหลัก อริยสัจ 4 โดยมีครอบครัว ชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรเอกชน คอยให้การสนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยงคอยให้ กำลังใจแก่เด็กและเยาวชน

รัฐต้องสนับสนุนการนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

หากย้อนไปในอดีตคนไทยแทบทุกครัวเรือนได้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ฟังพาท้ายกันในขณะที่น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า เพราะเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่จะให้ผู้ปฏิบัติมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ความเจริญทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมรอบข้าง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตราที่ 73 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า รัฐต้องสนับสนุนการนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต¹⁷ และมาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมเพื่อให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ดังนั้นพระราชบัญญัติ การศึกษา 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตราที่ 6 จึงได้ระบุให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข¹⁸

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรมและคุณธรรมของประชาชน โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทย ที่จำนวนไม่น้อยได้หันห่างจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักที่ ฟังพาและยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่อดีต พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหลัก 1 ใน 3 สถาบันที่สำคัญ ของชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกแง่มุม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่องศาสนามีข้อความตอนหนึ่งว่า “คนเราต้องมีศาสนา คือความคิดหรือ สิ่งที่ดีประจำใจ อันเป็นแนวทางปฏิบัติในใจประจำตัว และต้องมีการศึกษาคือความรู้ต่างๆ ทั้งในด้านจิตใจ ทั้งในด้าน วัตถุเพื่อประกอบกับตัว เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ทั้งสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญและจะแยกจากกันไม่ได้” พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ปยุตโต)¹⁹ กล่าวว่า “พระพุทธศาสนาได้รับการจัดเป็นวิชาสำหรับเรียนรู้โดยสถานะหลัก 2 อย่าง คือ ในฐานะ ที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่หรือเป็นแหล่งคำสอนจริยธรรม ของประชากรแทบทั้งหมดของประเทศ และในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านวัตถุและนามธรรมซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุด อย่างหนึ่งในวิถี สังคม เป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้นับถือ และเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคม สำหรับผู้มีได้นับถือ”พระพุทธศาสนาจึงเป็นแบบแผนที่ช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมไทยมีระเบียบมาช้านาน

การที่จะทำให้เยาวชนสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น สื่อธรรมะเองก็ต้องปรับตัวให้ทันยุคสมัย การปลูกฝัง ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควรดำเนินการในขณะที่บุคคลมีอายุน้อย เพราะเป็นวัยที่ยังไม่มีภาระ ไม่มีเรื่องที่ต้องคิดมากจึงสามารถซึมซับเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวคิดได้หากใช้วิธีที่เหมาะสม ในทุกศาสนาการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นวิธีการที่ส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากที่สุด การ

¹⁷ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2542), หน้า 17.

¹⁸ พระครูโสธธรรมวิจารณ์ (ทองพล อัสสุภาโร). “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนป่าโมกวิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2554.

¹⁹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ศาสนาและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539).

อบรมเลี้ยงดูต้องใช้สื่อในการปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระพรหมวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายไว้ว่า “ประชาชนจะเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนได้ 3 ทาง คือ ด้วยการฟังธรรมเทศนา ด้วยการสนทนาธรรม และด้วยการได้อ่านหนังสือที่เป็นคำสั่งสอน ซึ่งการอ่านหนังสือนั้นดีกว่าการฟังธรรมเทศนา เพราะมีเวลาที่จะคิดตรึกตรองได้ตามความพอใจและกลับมาดูทบทวนได้อีก ทั้งนี้ความยินดีในธรรมของคนต่างกัน บางคนยินดีในธรรมที่ลึกซึ้ง บางคนยินดีในธรรมที่ไม่ลึกซึ้ง หนังสือพุทธศาสนาจึงควรมีหลากหลายตามอัธยาศัยของคนที่แตกต่างกันหลายประเภท รวมถึงมีกลยุทธ์ในการเข้าถึงหรือสร้างนวัตกรรมในการสื่อสารเป็นต้น”²⁰

สรุป

การคบมิตรหรือคบเพื่อน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากต่อเด็กและเยาวชน ในโครงสร้างของระบบสังคมพื้นฐาน เด็กๆ จะเริ่มต้นการเรียนรู้จักสังคมตั้งแต่ในระดับครอบครัว โดยมีพ่อแม่คอยเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำชี้แนะนำพาสอนให้แยกแยะเรียนรู้จักวัฒนธรรม ประเพณี ความกตัญญูรู้คุณต่อบุคคลที่กระทำดีต่อเรา สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันแรกที่ช่วยหล่อหลอมคุณธรรมให้กับเด็กและเยาวชน ถ้าครอบครัวให้ความอบอุ่นแก่ลูกหลานดี เด็กๆ ก็จะสามารถเป็นเยาวชนที่ดี แต่ถ้าตรงกันข้ามพ่อแม่กับละเลย ไม่สนใจมีหรือไม่วิเคราะห์ลูกๆ ก็ทำให้เกิดปัญหาได้ นอกจากนั้นสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน ก็มีบทบาทในฐานะสถาบันที่ 2 ที่เด็กและเยาวชนได้รู้จักโลกภายนอก ได้รู้จักครู ได้รู้จักเพื่อน ได้เรียนรู้จักกัน ซึ่งแน่นอนว่าในบรรดาเด็กๆ ทั้งหลาย ก็ย่อมต้องมีทั้งคนดีและคนไม่ดีคละเคล้ากัน การคบมิตรหรือการคบเพื่อน ถ้าระบบสังคมพื้นฐานคือครอบครัวไม่ดี ก็จะส่งผลให้การคบเพื่อนที่โรงเรียนไม่ดีตามไปด้วย

ดังนั้นเรื่องการคบมิตรของเด็กและเยาวชน จึงถือว่ามีสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกส่วนบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง นับตั้งแต่สถาบันครอบครัว โรงเรียน จะต้องมีการให้การอบรมดูแล วางแผนเพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการที่เด็กและเยาวชน เข้าไปคบสมาคมกับเด็กและเยาวชนด้วยกันที่มีอุปนิสัยเป็นคนพาล อีกทั้งก็ต้องให้ความรู้ในเรื่องของการอยู่ร่วมกับบุคคลในสังคมภายนอกบ้าน หรือการพิจารณาใช้สื่อออนไลน์ในสังคมปัจจุบัน รวมถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่างๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่งในการชักนำบุคคลและสังคมไปสู่ความเสื่อมและเสียหายได้ ปัญหาเรื่องเด็กและเยาวชนนี้ ไม่ควรปล่อยทิ้งให้เป็นปัญหาของสังคมแต่อย่างใดเลย ทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความสนใจและวางแผนเพื่อค้นหากระบวนการ กระบวนการ หรือกระบวนการทัศนในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นลดปัญหาในส่วนนี้ เพราะปัญหาเด็กและเยาวชน ก็คือ ปัญหาทรัพยากรบุคคลของชาติ ถ้าประเทศชาติมีพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้มาก โอกาสที่ประเทศจะพัฒนาจะเป็นไปในทิศทางที่ดีสรุปประเด็นย่อยได้ดังนี้

1) แนวคิดการบูรณาการพุทธจริยศาสตร์การคบมิตรของเด็กและเยาวชนในคัมภีร์มังคลัตถปิฎกกล่าวถึงความสำคัญของมงคลสูตร 38 ประการ มีการไม่คบคนพาลการคบบัณฑิต การบูชาคนที่ควรบูชา ไปจนถึงการรู้จักทำจิตปราศจากธุลีและจิตเกษมในที่สุดนั้น ถือว่าเป็นอุบายเครื่องรักษาตนและหมู่คณะให้อยู่เป็นปกติสุขทั่วถึงกันเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกันจะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบายไม่กระทบกระทั่งกันและให้ห่างไกลจากความชั่วทั้งหลายการรู้จักตนฝึกฝนรักษาปฏิบัติและศึกษาดีแล้วย่อมให้ประโยชน์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์บรรพชิตผู้มีศีลบริสุทธิย่อมได้รับความสุขมีใจมั่นคงแน่วแน่อันจะเป็นฐานของสมาธิและปัญญาในส่วนของคฤหัสถ์นั้นจะได้เพราะกฎข้อบังคับและระเบียบวินัยดังนั้นผู้ที่มีการศึกษาอบรมตนไว้ดีแล้วจึงเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักของความเป็นคนดี นำเอามงคล

²⁰ ชมนาด บุญอารีย์, การวิเคราะห์หนังสือพุทธศาสนาประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น, วิทยานิพนธ์
บรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2553. หน้า 25.

ทั้ง 38 ประการมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับคติทางโลกและคติทางธรรมอย่างถูกต้องไม่บกพร่องตกหล่นและจักให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนตน ส่วนรวมเป็นหลักของการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตคือพระนิพพานได้ในที่สุด

2) อิทธิพลความคิดเรื่องอะไรคือมงคลของชีวิต หรือมงคลสูตร 38 ประการ ถือว่ามีอิทธิพลต่อชีวิตของบุคคลในสังคมไทยที่มีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตามถ้าไม่เข้าใจในความสำคัญของหัวข้อหลักธรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในมงคลสูตร 38 ประการนี้แล้วว่าจะมีผลหรือช่วยในการดำเนินชีวิตของเราในสังคมได้อย่างไร ก็จะไม่มีความแก้ปัญหาชีวิตของตนเองในการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยเฉพาะในยุคที่สังคมได้เปลี่ยนรูปแบบไปเป็นสังคมแบบ SOCIAL NETWORK ได้ความเป็นผู้มีมงคลธรรมถือว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาสังคมมนุษยชาติอีกประการหนึ่งในการแก้ปัญหาสังคมปัจจุบันตามหลักพุทธธรรมหรือการใช้เสรีภาพตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมทางพุทธศาสนาจึงเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสุขที่แท้จริงในโลกมนุษย์ได้

3) บูรณาการการประยุกต์ใช้มงคลสูตรกับสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนาบุคคลใดได้นำไปปฏิบัติ ก็เรียกว่านามมงคลสู่ตัว สู่บ้านที่อยู่อาศัย สู่สถาบันองค์กรหรือทุกระดับของสังคม ก็จะก่อให้เกิดความสุข อันเกิดจากการนำเอาสิ่งอันเป็นมงคลเข้าไปสู่สถานดังกล่าวแล้วข้างต้น จักเป็นเหตุให้เกิดความสุขความเจริญ ทั้งในระดับสังคมส่วนตนและสังคมส่วนรวมจนถึงประเทศชาติเป็นเหตุให้เกิดประชาชนทุกหมู่เหล่าเกิดความเป็นสมานฉันท์ รักใคร่ปรองดองผูกพัน ร่วมกันพัฒนาสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีให้เกิดขึ้นในประเทศ

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

เจริญภักดีวานิช. การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤติสังคม.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.2546.

ชนนาค บุญอารีย์. การวิเคราะห์หนังสือพุทธศาสนาประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น.วิทยานิพนธ์

บรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2553.

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบลงมือกระทำของสกินเนอร์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http://www.gotoknow.org/ posts](http://www.gotoknow.org/posts).

[23พฤศจิกายน2560].

ประเทืองภูมิภัทราคม. รศ.ดร. การปรับพฤติกรรม: ทฤษฎีและการประยุกต์.

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร). "ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอน

ศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง". วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการ

จัดการเชิงพุทธคณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). ศาสนาและเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.

พระราชมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรมฉบับเดิม. พิมพ์ครั้งที่13. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก.2550.

พระสิริมงคลอาจารย์. มงคลดุษฎีปณิแปล เล่ม1. พิมพ์ครั้งที่13. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.2540.

_____. มงคลดุษฎีปณิยาปฐโมภาโค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2539.

- พุทธทาสภิกขุ, “บรมธรรมกับการศึกษาของโลกปัจจุบัน”. ใน *วิธีการเรียนรู้อย่างคนไทย : ประมวลสาระจากการประชุมและรวมข้อเขียนจากนักคิด*. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิธีการเรียนรู้อย่างคนไทย, 2546.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์. สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2542.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545.
- หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. **คอลัมน์สัปดาห์ 1 “ปัญหาเด็กและเยาวชน”**. ฉบับที่ 23717 วันศุกร์ที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2560.
- อมรวิชัย นาคทรัพย์และคณะ. **โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด สถาบันรามจิตติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 2547-2548.
- Morris L. Bigge S. Samuel Shermis. **Learning Theories For Teachers : How Does Skinner’s Operant Conditioning Work?**. New York: Macmillan. 1988.